

СТАНОВИЩЕ

От проф. д. ик. н. Соня Варадинова Милева-Божанова,

Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, катедра “ Икономика и управление по отрасли“

Основание за представяне на становище: участие в научно жури, определено със заповед № 1127/22.11.2023 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов и решение на първото заседание на научното жури от 24.11.2023г. (Решение на ФС „Финанси“ Протокол №3/21.11.2023)

Относно: публична защита на докторант по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика

Тема на дисертацията „Финансово-икономическа оценка на инвестиции в производства на енергийно ефективни строителни материали“

С автор Емил Христов Александров, D010219215, докторант редовна форма на обучение в докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)

Научен ръководител: проф. д-р Стоян Станимиров Проданов

Настоящата рецензия е изготвена при спазване на изискванията на Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото прилагане като процедурно са спазени всички изисквания и съгласно чл.61 и чл. 64 от Правилника за развитието на академичния състав на СА „Д.А. Ценов“, Свищов.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант Емил Александров е посветена на изключително актуална тема, свързана с финансово-икономическа оценка на инвестиции в енергийно ефективни строителни материали като част от усилията за намаляване на глобалното затопляне.

Дисертацията е с обем от 266 страници. В структурно отношение се състои от увод, изложение в три глави, заключение, използвана литература с общо 107 източника, в т.ч. 69 на чужд език, 38 на български език. Трите глава са добре балансираны, в логическа обвързаност по между си. Илюстративните материали включват общо 76 таблици и 28 фигури.

Дисертационният труд има ясно дефинирани обект, предмет, цели и задачи на научното изследване и формулирана дисертационна теза. Предмет на изследване е

потребителската нагласа за търсене на изолационни строителни материали за енергийна ефективност, като стимул за инвестиции в тяхното производство. **Обект** на изследване са изолационните строителни материали, осигуряващи енергийна ефективност.

Основната цел на дисертационния труд е обосновката на търсенето на инвестиции в производство на изолационни строителни материали за целите на подобряване на енергийната ефективност и финансово-икономическото влияние на тези инвестиции върху потребителите. **Зашитаваната теза** е, че развитието на технологиите за производство на изолационни строителни материали формира предлагане, което осигурява търсенето на финансови-икономически обосновани решения за инвестиции в проекти за енергийна ефективност на сградния фонд при ясни цели, следствие от „Зелената сделка“ и динамиката на цените на енергията за крайните потребители. Изведени са общо три задачи, кореспондиращи с целите на дисертацията – извеждане на теоретични постановки на инвестициите в енергийна ефективност; обосновка на методическата рамка и управление в процеса на реализация на проекти в областта на енергийната ефективност; проучване (анкетно) за нагласите на крайните потребители за инвестиции в енергийна ефективност и потребление на енергийно ефективни строителни изолационни материали. Ясно са поставени ограниченията на изследването.

Използваната **методология** съответства на спецификата на изследването, като включва литературен обзор, историческо проучване, анализ и синтез, системен анализ, индуктивно-дедуктивен метод, анкетно проучване. Използвани са данни от НСИ, Евростат за периода 2019-2023 г., както и първични данни от проведено собствено теренно проучване с анкета сред 143 респонденти с различен профил. Емпиричните данни са обработени с SPSS, онагледени с фигури и таблици.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

Дисертацията е посветена на значим, актуален икономически проблем, по тема, която е изключително актуална в контекста на Зелената сделка, целите за климатично неутралност в ЕС до 2050 и необходимостта от инвестиции в екологично чисти технологии, декарбонизация и по-добра енергийна ефективност на сградите. Дисертационният труд е издържан логически с преход от общото към частното. Приложимостта на изследването е оценката на възможностите за устойчив преход към енергийна ефективност в строителния сектор в т.ч. влияние върху веригите за доставки, насърчаване на прехода към „кръгови материални икономики“.

В първа глава са разгледани въпросите, касаещи теоретични и практически измерения на инвестициите и внедряването на енергийна ефективност. Фокусът е върху финансово-икономическите подходи за оценка и анализ на процесите за прилагане на енергийно ефективни решения. Внимание е отделено на проектирането и изграждането на инсталация за производство на енергийни ефективни строителни материали от отпадъчни материали като възможност за иновативност. Систематизирани са основните измерения на понятието за енергийна ефективност за сгради. На база на това е въведена авторска дефиниция. Анализът е допълнен с преглед на европейските инструменти и Националния план за възстановяване и устойчивост с фокус върху енергийната ефективност.

Втора глава е методическа рамка за проведеното потребителско проучване както и подходите за финансово-икономически оценка на инвестиции в енергийна ефективност в сектор „Строителство“ в България. Изгoten е въпросник със 70 въпроса, групирани в 9 раздела.

Трета глава е представяне на резултатите от проведено проучване за инвестиции в производството и потреблението на енергийни ефективни строителни материали. Посочен е профилът на респондентите, мотиви за инвестиции в енергийна ефективност и бюджетиране на енергийните нужди. Отчетени са екологичните аспекти и изолационни технологии. Резултатите са визуализирани чрез Грантови програми за ефективност на технологиите, влияние на Ковид и социални нагласи за енергийна ефективност. Направена е финансова оценка на държавните инвестиции за подпомагане повишаването на енергийната ефективност в България като са изведени три основни варианта при различни параметри на държавна помощ и квадратура на жилищната площ.

Стилистично и лингвистично, текстът е издържан по отношение на използваната терминология и стилистика. Цитирането на използваните източници е коректно. Използваните данни и статистическа обработка съответстват на правилата за изчисления и научна етика.

Авторефератът е в обем 32 страници и отразява в синтезиран вид съдържанието, основните резултати и изводи. Съдържа всички необходими елементи за автореферат на дисертационен труд, в т.ч. обосноваване актуалността на темата, степента на разработеност, очертаване на обекта, предмета, целите и задачите, изследователската теза, структура и съдържание на дисертацията, насоки за бъдещи изследвания, както и справка за приносите, списък на публикациите по темата, справка за съответствие с националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав (ППЗРАСРБ) и списък с публикации на докторанта.

Включените в автореферата три статии и 1 научен доклад са по темата на дисертацията, като две са на български език, други две на английски. От тях една статия е съ-авторство, за което няма предоставено разделителен протокол. Всички са в нереферирани списания с научно рецензиране.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Представената за рецензиране дисертация представлява самостоятелно и завършени изследване за финансова-икономическа оценка на инвестициите в производство на енергийно ефективни строителни материали. Докторантът убедено демонстрира своите умения за научно-изследователска работа по значими и актуални въпроси, в т.ч. да систематизира и формулира проблеми и да търси насоки за тяхното решаване.

Основните приноси на дисертацията са свързани с въвеждането на авторска дефиниция за енергийна ефективност, разработване на иновативен вариант за изграждане на интегрирана инсталация за производство на висококачествени енергийно ефективни строителни материали. Проведено е авторско проучване с цел финансова-икономическа оценка на инвестициите в производството на енергийно ефективни строителни материали. Очертани са необходимостта от адекватни мерки, базирани на

оптимални стойности на процентно съотношение на саниране чрез стиропор (като % и цена). Апробирана е нова визия за експертна оценка на държавните инвестиции за подпомагане повишаването на енергийната ефективност в България.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

Като основна бележка и препоръка към докторанта е повишаване на публикационната активност, в т.ч. на английски език и в световни и индексирани бази данни с цел по-голяма видимост и разпознаваемост на постигнатите резултати от изследването.

По структурата на дисертацията бих поставила въпросът за уместността на представянето на интегрирана инсталация за производство на строителни материали в първа, теоретична глава, още повече, че изводите нямат пряко отношение към изследователската част и принос на докторанта.

Въпроси към докторанта:

1. В текста е посочено, че енергийната ефективност е ключов инструмент за постигане на климатично неутрална икономика. Какви са конкретните ползи в краткосрочен план от повишаването на енергийната ефективност в България (намаляване на потреблението на енергия, намаляване на разходите за енергия, подобряване качеството на въздуха и качеството на живот, намаляване зависимостта от внос от енергия, друго)?
2. Как повишаването на енергийната ефективност ще допринесе за намаляване на разходите за енергия и подобряване на икономическата ефективност?

V. Обобщено заключение и становище.

Представеният за рецензиране дисертационен труд, отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и на Правилника за прилагането му, както и на допълнителните изисквания на Правилника на СА „Д. А. Ценов“. Представлява завършен изследователски труд, в който се съдържат научно-приложни приноси по актуална и важна тема посветена на финансово-икономическа оценка на инвестиции в производства на енергийно ефективни строителни материали.

Като имам пред вид, че дисертацията е самостоятелно дело на докторанта, както и обстоятелството, че кандидатът притежава качества, опит и компетентности за провеждане на самостоятелни научни изследвания и изпълнява минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“, предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително и да вземат решение, с което да се присъди на Емил Христов Александров образователната и научната степен „ДОКТОР“ в ПН 3.8 Икономика.

18.12.2023 г.

Рецензент:

проф. д. ик. н. Соня Милева